

2021–2030 METŲ INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PLĖTROS PROGRAMOS PAGRINDIMAS¹

Plėtros programos valdytoja – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija

PLĖTROS PROGRAMOS PASKIRTIS

Nacionalinio pažangos plano (toliau – NPP) 1.9 uždavinys „Skatinti intelektinės nuosavybės kūrimą ir naudojimą“

1 problema – Nedidelis aktyvumas kuriant ir naudojant intelektinę nuosavybę

Intelektinės nuosavybės (toliau – IN) apsaugos lygis valstybėje yra vertinamas *Global Innovation Index*², *Bloomberg Innovation Index*³, *European Innovation Scoreboard*⁴).

Pasaulio ekonomikos forumo 2019 m. Pasaulinėje konkurencingumo ataskaitoje (*Global Competitiveness Report*)⁵ Lietuva pagal inovacinių pajėgumų rodiklį yra 42 vietoje, pagal intelektinės nuosavybės apsaugos rodiklį – 52 vietoje (bendrai Lietuvai yra skirta 39 vieta).

Pagal Pasaulinį inovacijų indeksą (*Global Innovation Index, WIPO*)⁶ 2020 m. Lietuva užima 40 vietą (2019 m. – 38 vietą). Kaip didžiausi Lietuvos trūkumai įvardijami viešo ir privataus sektorių partnerystės vystymosi būklė (92/131), privataus sektoriaus patiriami finansavimo sunkumai (80/131), taip pat rinkos dalyviams reikalingų žinių trūkumas ir įsisavinimas (85/131), verslo skiriamos išlaidos intelektinei nuosavybei (91/131). Europos Sąjungoje (toliau – ES) Lietuvos inovacijų sistema vertinama dvidešimtąja vieta⁷.

Europos patentų organizacijos (EPO) ir Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (ESINT) duomenimis, ES ekonomikos sektoriai, kuriuose intensyviai naudojamos IN teisės, tokios kaip išradimų patentai, prekių ženklai, dizainai, autorių ir gretutinės teisės, sukuria 45 proc. Bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP). Šiuose sektoriuose vidutiniškai sukurta 29 proc. visų darbo vietų. Be to, ekonomikos sektoriuose, intensyviai naudojančiuose IN teises, mokami vidutiniškai 47 proc. didesni darbuotojų atlyginimai, o sektoriuose, kuriuose intensyviai naudojami patentai, – net 72 proc. didesni atlyginimai⁸. Taigi, intensyvus IN naudojimas skatina ekonominę plėtrą.

¹ Teikiamas kartu su plėtros programos lydimaisiais dokumentais

² https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/index.html

³ <https://www.bloombergquint.com/global-economics/germany-nearly-catches-korea-as-innovation-champ-u-s-rebounds>

⁴ https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards_en

⁵ http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

⁶ https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf

⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_1150

⁸ <https://www.epo.org/news-events/news/2019/20190925.html>; <https://euipo.europa.eu/ohimportal/lt/news/-/action/view/5331625>.

ES Tarybos išvadose „ES pramonės politikos strategija: vizija laikotarpiui iki 2030 m.“ nurodyta, kad gerai veikiantis ir efektyvus IN teisių režimas yra svarbi nuoseklaus augimo ir plėtros sąlyga⁹.

2021 m. vasarį ESINT ir EPT atliktos studijos duomenimis, įmonių, turinčių IN objektų, pajamos vienam darbuotojui yra 20 procentų didesnės nei tų bendrovių, kurios neturi savo intelektinės nuosavybės objektų. Tos pačios studijos duomenimis, apie 60 procentų didelių bendrovių turi savo intelektinės nuosavybės objektų, tačiau kalbant apie smulkųjį verslą, pabrėžiama, kad jų turi tik mažiau nei 9 procentai mažų įmonių (ir tų, kurios turi, pajamos vienam darbuotojui yra 68 procentais didesnės už tų, kurios neturi). Tai reiškia, kad smulkiam ir vidutiniam verslui IN objektų turėjimas sukuria tiesioginę finansinę naudą, gaunamą iš konkurencinio pranašumo¹⁰.

Iš esmės visos Lietuvoje veikiančios įmonės priskirtinos mažų ir vidutinių įmonių (toliau – MVI) kategorijai (250 ir daugiau darbuotojų turi tik 0,15 procento Lietuvos verslo)¹¹, o daugiausia (daugiau nei 80 proc.) smulkaus ir vidutinio verslo sudaro labai mažos (0–9 dirbantieji) įmonės (mažos įmonės (10–49 dirbantieji) atitinkamai sudaro apie 14 proc., o vidutinės (50–249 dirbantieji) – nesiekia 5 procentų)¹²; todėl ypatingai svarbu, kad MVI ne tik žinotų apie intelektinės nuosavybės apsaugos naudą, principus, bet ir turėtų galimybę savarankiškai ar pasinaudojant valstybės sukurtomis pagalbos priemonėmis (informacinė ir finansinė pagalba) apsaugoti savo intelektinę nuosavybę tiek nacionalinėje, tiek eksporto rinkose.

2019 m. ESINT atliktos studijos apie IN naudojimą pramonėje ir įtaką ekonomikai¹³ duomenimis, Lietuvoje¹⁴ IN tiesiogiai naudojantis verslas sukuria 30,6 proc. darbo vietų ir tai sukuria 43 proc. Lietuvos BVP. Apskaičiavus Lietuvos subjektų registruojamus pramoninės nuosavybės objektus nacionaliniu, ES ir tarptautiniu lygiu, šis skaičius sudaro 60,6 vienam mlrd. Lietuvos BVP¹⁵.

Be to, Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau – PINO) ekspertų pateiktose išvadose ir rekomendacijose (*angl. Recommendations on issues that may be considered in developing an intellectual property strategy for Lithuania*)¹⁶ konstatuojama, kad būtina toliau stiprinti Lietuvos IN sistemą ir jos elementus, pavyzdžiui, IN apsaugos funkcijos fragmentuotos skirtingose valstybės institucijose, nėra adekvačių žmogiškųjų išteklių IN srityje, trūksta finansinių priemonių, Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) paramos sistema fragmentuota į daug programų ir instrumentų ir pan.

⁹ <https://www.consilium.europa.eu/media/38789/22-euco-final-conclusions-en.pdf>

¹⁰ https://euiipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/ip-contribution#ip-contribution_feb-2021

¹¹ <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2020/veikiancios-imones>

¹² <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2020/veikiancios-svv-imones>

¹³ https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IPContributionStudy/IPR-intensive_industries_and_economicin_EU/WEB_IPR_intensive_Report_2019.pdf

¹⁴ https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IPContributionStudy/IPR-intensive_industries_and_economicin_EU/infographics/Lithuania_Lt.pdf

¹⁵ 2019 m. Lietuvos subjektų registruota: 90 nacionalinių patentų, 29 Europos patentai, 33 patentai pagal PCT; 1937 nacionaliniai prekių ženklai, 569 ES prekių ženklai, 137 ženklai pagal Madrido susitarimą; 47 nacionaliniai dizainai, 77 ES dizainai, 7 dizainai pagal Hagos susitarimą.

<https://vpb.lrv.lt/lt/apie-valstybini-patentu-biura-1/statistika>;

https://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/profile.jsp?code=LT;

[https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_ohim/the_office/statistics_per_country/SSC003.1%20-%20Statistical%20travel%20pack%20by%20country%20\(LT\).pdf](https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_ohim/the_office/statistics_per_country/SSC003.1%20-%20Statistical%20travel%20pack%20by%20country%20(LT).pdf);

<https://www.epo.org/about-us/annual-reports-statistics/statistics.html>

¹⁶ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>

Lietuvos pateiktų ir EPT užregistruotų patentų paraiškų, tenkančių 1 mln. gyventojų, skaičius 2019 m. siekė 10 paraiškų, t. y. 7 proc. ES vidurkio, ir tai buvo 23 vieta ES¹⁷. 2020 m. Europos patentų indekso duomenimis, pernai Europos patentų tarnybai (EPT) Lietuvos pareiškėjų paduotų Europos patento paraiškų skaičius padidėjo nuo 29 iki 50 paraiškų¹⁸; tikėtina, kad tai lėmė tuo metu efektyviai Lietuvos pareiškėjų panaudotos finansinės paramos patentavimui lėšos.

---

¹⁷ <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/inovaciju-politika/20210324-inovaciju-apzvalga-2021.pdf>

¹⁸ https://www.epo.org/about-us/annual-reports-statistics/statistics/2020.html?fbclid=IwAR2MwWrGpPLaFa7N13qojwSvQbJWmIC8la_aPujfV3uMqxYhdMpL_iUScTw

Sprendžiamos problemos priežastys:

1. Žemas Lietuvos subjektų inovatyvumo lygis

1.1. Žemo technologinio išsivystymo gamybos struktūra

(sprendžiama NPP I strateginio tikslo Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos (toliau – EIM) plėtros programomis)

Investicijos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP) nesiekia ES vidurkio ir vis dar labai priklauso nuo ES struktūrinių ir investicijų (ESI) fondų. 2018 m. visos MTEP investicijos sudarė tik 0,94 % BVP, palyginti su 2,11 % ES vidurkiu¹⁹, ir gerokai atsiliko nuo 2020 m. pasiektino 1,9 % tikslo. Matomas ne tik privačių, bet ir valstybės investicijų į MTEP trūkumas. 2017 m. Lietuvoje veikė 380 startuolių, 2018 m. jau 520, o 2019 m. jau net 940 startuolių, tačiau investicijų į tarptautiniu mastu konkurencingus technologinius startuolius vis dar trūksta. Išliekantys iššūkiai: investavimo kultūros skatinimas ir investicinių fondų bei mentorystės ir akseleravimo programų, prieinamumas idėjos ir ankstyvosiose verslo vystymo fazėse. Lietuvos pramonės technologinio pasirengimo lygis taip pat yra žemas – dominuoja mažo ir vidutinio technologinio išsivystymo įmonės, pramonė orientuota į naudotų gamybos įrenginių ir pigios darbo jėgos pasitelkimą, žemas gamybos procesų skaitmeninimo lygis, vyrauja žemesnės pridėtinės vertės užsakomoji gamyba. ES vienos darbo vietos sukuriama vertė vidurkis yra 62 000 eurų per metus, t. y. daugiau nei 3 kartus didesnis nei Lietuvos gamybos sektoriaus. Lietuvos gamybos struktūroje dominuojančios vidutinio-žemo technologinio išsivystymo gamybos įmonės sukuria apytiksliai $\frac{3}{4}$ visos Lietuvos gamybos produkcijos, pardavimo pajamų ir pridėtinės vertės. 85 proc. visų Lietuvos gamybinio sektoriaus darbuotojų dirba žemo ir žemo-vidutinio technologinio išsivystymo gamybos įmonėse (*Lietuvos pramonės skaitmeninimo kelrodis 2019–2030 m., 2019*). Lietuvos pramonėje taip pat naudojamos netausojančios technologijos, o eksporte vyrauja žemos pridėtinės vertės segmentai. Lietuvos vidutinio ir aukšto technologinio išsivystymo produktų dalis nuo viso eksporto yra mažiausia ES. Lietuvos gamyba išlieka labai priklausoma nuo žemesnės pridėtinės vertės užsakomųjų gamybos paslaugų²⁰. Palyginus su 2014–2016 m. duomenimis, 2016–2018 m. organizacinių novatorių dalis sumažėjo trečdaliu, o rinkodaros novatorių – beveik dvigubai. 2019 m. duomenimis esminių Lietuvos pasiekimų per metus neįvyko ir pažangiųjų technologijų eksporto dalis siekė 8,2 proc. viso eksporto. 2018 m. toks rezultatas buvo prasčiausias Baltijos šalyse. Be to, kasmet nuosekliai augant ES pažangiųjų technologijų eksporto daliai, didėjo visų Baltijos šalių atotrūkis nuo ES vidurkio (2018 m. beveik 18 proc. viso eksporto)²¹.

Nedidelis aktyvumas siekiant teisinės apsaugos užsienyje tiesiogiai atspindi nedidelį Lietuvos verslo aktyvumą, komercializuojant IN objektus užsienio rinkose (tiesiogiai arba su užsienio investuotojų/partnerių pagalba).

1.2. Nepakankamas verslo ir mokslo bendradarbiavimas

Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) Lietuvos inovacijų ekosistemos apžvalgoje (2020)²² teigiama, kad efektyviai veikianti ekosistema leidžia sukurti vertę, kurios vienas pats ekosistemos dalyvis nesukurtų, t. y. ekosistemos dalyvių tarpusavio ryšiai būtini didesnei pridėtinei vertei kurti. Inovacijų ekosistemai priklauso kiekvienas dalyvis, prisidėjęs prie inovacijų ciklo, t. y. vienaip ar kitaip darantis įtaką inovacijų procesui nuo idėjos iki naujo produkto

rinkoje. Šioje apžvalgoje vadovaujamasi žinių trikampio koncepcija, kur ryšiai tarp aukštojo mokslo, mokslinių tyrimų ir technologijų, verslo užtikrina inovacijų ekosistemos gyvybingumą.

Mokslo institucijų vaidmuo inovacijų ekosistemoje ypač svarbus, todėl valstybės, o kartu ir pačių mokslo ir studijų institucijų (MSI) dėmesys turėtų būti skiriamas inovacijų kūrimo potencialo skatinimui.

PINO savo atliktame tyrime konstatavo, kad yra disbalansas tarp tyrimų pasiūlos ir paklausos pramonėje; universitetų žinių perdavimo centrai nėra patyrę dirbti su verslu ir juos reikia stiprinti²³.

MOSTA²⁴ atliktas tyrimas atskleidė, kad verslo ir mokslo bendradarbiavimo mastai nėra dideli. Dažniausiai bendradarbiavimas baigiasi idėjų formavimo lygmenyje (1-2 technologinės parengties skalės lygmenyse) ir nėra sukuriama produkto prototipas. 2015–2019 m. laikotarpiu priešingai negu verslo sektoriuje aukštojo mokslo ir valdžios sektoriuose didžioji dalis MTEP finansuota valdžios lėšomis. Verslo įmonių lėšomis finansuota MTEP dalis aukštojo mokslo ir valdžios sektoriuose nedidelė, įmonių išlaidos MTEP sudarė 34 proc. bendrų Lietuvos išlaidų MTEP²⁵.

Lietuvos mokslo ir verslo bendradarbiavimo lygis yra gana žemas, verslui stinga informuotumo apie MTEP veiklas, jų vykdymo galimybes ir naudą, o mokslo ir studijų institucijose vis dar menkai investuojama į žinių ir technologijų perdavimo procesus. Lietuvos inovacijų ekosistema sustiprėtų efektyviai sutelkus mokslinius pajėgumus ir tikslingai nukreipus juos į pažangių ekonominių sektorių inovacijų iššūkių sprendimą²⁶.

1.3. Neefektyvios valstybės finansinės paramos intelektinės nuosavybės apsaugai priemonės

Išlaidos Europos patentui nuo paraiškos padavimo iki patento išdavimo sudaro apie 6 100 Eur (5 875 eurais, jei paraiška paduodama elektroniniu būdu). Po patento išdavimo tolimesni mokesčiai priklauso nuo pasirinktų valstybių, kuriose patentas įsigalios: jei patento galiojimo siekiama 4 dažniausiai pasirenkamos valstybėse ir mokami patento galiojimo mokesčiai iki 20-tųjų metų, tai papildomai sudaro apie 48 100 Eur, pasirinkus 25 valstybes nares – 160 633 Eur²⁷. Paraiškos pagal Patentinės kooperacijos sutartį padavimo mokestis – 1 217 Eur; yra papildomų mokesčių, įskaitant tarptautinės paieškos ir tarptautinės preliminaros ekspertizės išlaidas (pvz., kai paiešką atlieka Europos patentų tarnyba (EPT) arba Višegrado patentų institutas (VPI) – 1 775 Eur., preliminaros ekspertizės mokestis EPT – 1 830 Eur, VPI – 900 Eur). Kiti mokesčiai priklauso nuo nacionaliniame / regioniniame lygyje pasirinktų nacionalinių ir (arba) regioninių tarnybų nustatytų mokesčių, patento galiojimo metų mokesčių mokėjimo²⁸.

¹⁹ <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/inovaciju-politika/20210324-inovaciju-apzvalga-2021.pdf>

²⁰ Šaltinis – NPP 1.4 uždavinio problemų priežastys (EIM)

²¹ <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/inovaciju-politika/20210324-inovaciju-apzvalga-2021.pdf>

²² https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/inovaciju-politika/2020-03-13_Inovaciju_apzvalga.pdf

²³ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>

²⁴ Lietuvos mokslo, studijų ir inovacijų būklės apžvalga, MOSTA 2018

²⁵ <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/inovaciju-politika/20210324-inovaciju-apzvalga-2021.pdf>

²⁶ Šaltinis – NPP 1.4 uždavinio problemų priežastys (EIM)

²⁷ <https://www.epo.org/law-practice/unitary/unitary-patent/cost.html>

²⁸ <https://www.wipo.int/pct/en/fees/>

Paramą IN registravimui šiuo metu teikia Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (MITA) (Inopatentas)²⁹, Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA) (Dizainas LT)³⁰.

Administracinis mechanizmas paramai gauti pareiškėjams yra gana sudėtingas, trūksta efektyvaus avansavimo mechanizmo. Šiuo metu Lietuvoje yra galimybė gauti inovacinį čekį³¹, tačiau nėra galimybės gauti avansinę paramą siejant savo kūrybinę veiklą su jos rezultato apsauga per registracines sistemas. Verslas patiria didelius finansinius kaštus (kūrimo, registravimo, bylinėjimosi), ypač jei sukurto IN objekto apsaugos siekia ne tik Lietuvoje. Šiuo metu galiojanti IN kūrimo ir apsaugos skatinimo finansavimo priemonių sistema yra fragmentuota, skatinama daugiausiai per kompensavimo, o ne avansavimo mechanizmą. IN kūrimo avansavimo priemonių sukūrimas ir taikymas skatintų IN kūrimą, nes verslas nebijotų rizikuoti kurti naujas technologijas³².

1.4. Neišnaudojamos inovacijų kūrimo galimybės viešajame sektoriuje (sprendžiama NPP 1 strateginio tikslo EIM plėtros programomis)

Inovacijų paklausos skatinimas vykdant inovatyvius, žaliuosius viešuosius pirkimus ir ikiprekybinius pirkimus yra viena efektyviausių priemonių. Viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas Lietuvoje leidžia vykdyti ikiprekybinius pirkimus ir inovatyvius viešuosius pirkimus, tačiau numatytas tikslas, kad inovatyvių viešųjų pirkimų vertė siektų bent 2 proc. visų viešųjų pirkimų vertės, nepasiektas³³. Daugiausiai inovatyviųjų pirkimų (17 pirkimų per metus) atlikta 2011 ir 2014 m. ir nuo to laikotarpio inovatyviųjų pirkimų Lietuvoje vis mažėjo, o 2020 m. juos vykdė tik 2 organizacijos³⁴.

2. Nepakankamas visuomenės ir verslo informuotumas

Valstybinio patentų biuro (toliau – VPB) užsakymu 2018 m. atlikto Pramoninės nuosavybės apsaugos galimybių žinomumo sociologinio tyrimo duomenimis, tik 33 proc. apklaustų verslo subjektų žino išradimų, prekių ženklų ir dizaino apsaugos galimybes. 45 proc. respondentų nurodė esantys girdėję apie tokias galimybes, tačiau nežino konkrečių priemonių. Atitinkamai 21 proc. apklaustųjų nurodė negirdėję apie pramoninės nuosavybės apsaugos galimybes. Vertinant šiuos duomenis retrospektyviai (2010–2018 m. duomenys), pažymėtina, kad verslo subjektų, žinančių apie apsaugos galimybes arba apie tai girdėjusių, skaičius stabiliai auga. Nežinančiųjų skaičius, lyginant su 2010 m., sumažėjo daugiau nei perpus (nuo 49 procentų 2010 m. iki 21 procento 2018 m.).

Pramoninės nuosavybės objektų savininkai, ypač pavieniai fiziniai asmenys, patentuojantys išradimus ar registruojantys kitus objektus savo vardu, ar mažos ir vidutinės įmonės ne visuomet suvokia, kad objekto registravimo faktas automatiškai nesuteikia garantijų, jog jo teisės nebus pažeistos arba jas apgins

²⁹ <https://mita.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/programos-priemones/intelektine-nuosavybe-inopatentas>

³⁰ <http://lvpa.lt/lt/paraiskos/dizainas-lt-nr.-2-1083>

³¹ <https://mita.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/programos-priemones/inovaciniai-cekiai>

³² Austrijos avansavimo mechanizmo pavyzdys: <https://www.patentamt.at/en/patentvoucher/>

³³ Šaltinis – NPP 1.4 uždavinio problemų priežastys (EIM)

³⁴ <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/inovaciju-politika/20210324-inovaciju-apzvalga-2021.pdf>

valstybės institucijos. Taip pat pareiškėjai ne visuomet suvokia pareiškstinės IN registravimo sistemos ypatumus; todėl ne visada įsitikinama, kad registruojamas IN objektas nepažeidžia kitų subjektų teisių.

Lietuvoje pramoninės nuosavybės apsaugos klausimais konsultuoja, visų pirma, patentiniai patikėtiniai, veikiantys pagal Lietuvos Respublikos patentinių patikėtinių įstatymą. Šiuo metu Lietuvoje veikia 50 patentinių patikėtinių³⁵, kurie turi teisę konsultuoti patentų, prekių ženklų, dizaino registravimo ir apsaugos klausimais. Į rinką per metus ateina vos keletas naujų patentinių patikėtinių, todėl jų skaičius iš esmės neauga, profesija mažai atsinaujina. Tai sąlygoja ir maža Lietuvos rinka, kurioje nėra itin aktyviai registruojami pramoninės nuosavybės objektai, ir tai, kad pramoninės nuosavybės apsaugos sritis dėl to yra siaura ir nėra patrauklu joje specializuotis.

Taip pat Lietuvos rinkoje trūksta kvalifikuotų konsultantų – inovacijų vadybininkų, kurie padėtų identifikuoti IN produktus, juos įvertinti ir nustatyti efektyviausius jų panaudojimo būdus.

Tikėtina, kad nedidelis patentų skaičius iš Lietuvos iš dalies susijęs su tuo, kad verslas (ypač MVĮ) neturi pakankamai žinių ir kompetencijos dėl IN vaidmens ir jos teikiamų galimybių versle. Lietuvoje nėra atpažįstama IN mokymo nauda ir poreikis³⁶. Tokią prielaidą sustiprina ir apibendrinti verslo žinojimo apie pramoninės nuosavybės apsaugos galimybes lygio įvertinimo rezultatai, taip pat duomenys apie Lietuvos subjektų informuotumą apie IN³⁷.

Žemas informuotumo lygis yra susijęs ir su nedideliu komerciniu aktyvumu. Lietuvoje IN licencijavimo praktika nėra gausi, santykinai nedidelį subjektų aktyvumą apsaugant intelektinės nuosavybės objektus sąlygoja ir nepakankamas šių objektų vertės bei kuriamos pridėtinės naudos suvokimas, dažnai objekto apsauga vertinama kaip formalus procesas, o ne kaip nematerialaus turto įgijimas, apsauga ir apskaita. IN objektų licencijavimas bei pardavimas nėra aktyviai naudojamos priemonės, trūksta kompetencijos nustatant objekto vertę rinkoje. ESINT 2019 m. atlikto tyrimo duomenimis tik 7,5 proc. MVĮ, turinčių ES prekių ženklus, suteikė licencijas naudotis jais tretiesiems asmenims (2013–2017 m. laikotarpiu).

2.1. Neužtikrinama nuosekli intelektinės nuosavybės objektų registrų ir paslaugų plėtra, visuomenės švietimas

Teisės į pramoninės nuosavybės objektus atsiranda juos įregistravus. Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės apsaugos³⁸ 12 str. numato, kad kiekviena valstybė įsipareigoja įsteigti „specialią pramoninės nuosavybės reikalų tarnybą ir centrinę saugyklą, kurioje visuomenė galėtų susipažinti su išradimų patentais, pramoniniu dizainu, naudingaisiais modeliais ir prekių ženklais.“ Lietuvoje tokia tarnyba yra VPB, kuris tvarko keturis valstybės registrus – Patentų, Prekių ženklų, Dizaino ir Puslaidininkinių gaminių topografijų (šių registrų valdytoja – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – TM). Viena iš VPB funkcijų yra „organizuoti ir įgyvendinti pramoninės nuosavybės informacijos sklaidą ir visuomenės švietimą pramoninės nuosavybės apsaugos klausimais“³⁹.

³⁵ <http://www.patentiniapatiketiniai.lt/nariai/>

³⁶ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>

³⁷ https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IPPerceptionStudy/infographics/IP_perception_infographics_en.pdf

³⁸ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8D1F07BC2B9E>

³⁹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.273177/asr>

Pramoninės nuosavybės apsaugos registrai yra tiesiogiai susiję su tarptautinėmis ir regioninėmis pramoninės nuosavybės duomenų bazėmis⁴⁰, Lietuva nuolat perduoda ir keičiasi registrų duomenimis su kitomis pasaulio tarnybomis, kad Lietuvos duomenys būtų integruoti į pasaulines duomenų bazes ir suinteresuoti asmenys galėtų atlikti nemokamas paieškas. Naujų technologijų atsiradimas (dirbtinis intelektas, blockchain), prisitaikymas prie IN sistemos dalyvių poreikių įpareigoja nuolat tobulinti pramoninės nuosavybės registrų administravimą, elektroninių paslaugų prieinamumą ir tvarumą. Atsižvelgiant į Lietuvos pramoninės nuosavybės registrų integruotumą į ES ir tarptautines sistemas, šiuo metu registrų administravimo sistemų tobulinimas yra tiesiogiai priklausomas nuo ES ir tarptautinių organizacijų finansavimo. Visuomenės švietimo funkcijas VPB šiuo metu taip pat vykdo tik iš ES ir tarptautinių organizacijų skiriamų lėšų.

Pažymėtina, kad mokesčiai už pramoninės nuosavybės objektų registravimą yra surenkami į valstybės biudžetą, tačiau nėra tikslingai paskirstomi būtent šios srities veikloms.

2.2. Fragmentuotas informacijos teikimas

Lietuvoje institucinė IN apsaugos sistema yra fragmentuota (žr. 4.1 priežasties aprašymą). Tokia padėtis lemia ir tai, kad kiekviena institucija atskirai vykdo visuomenės švietimo ir informacijos sklaidos veiklas, dėl to išskaidomi ištekliai, tikslinė auditorija, fragmentuojamas informacijos turinys.

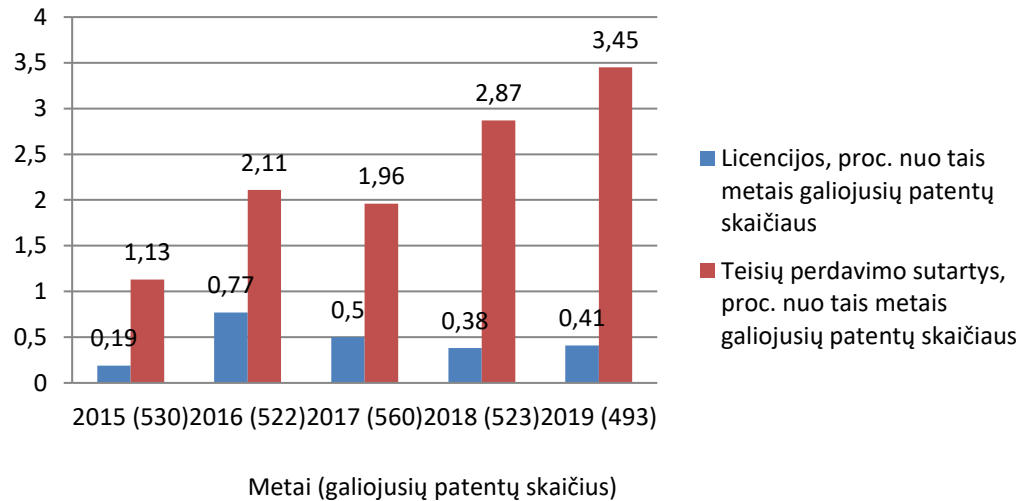
3. **Nedidelis patentuojamų išradimų komercinis potencialas**

Žemą patentuotų išradimų komercinimo lygį parodo trumpa nacionalinių patentų galiojimo trukmė (maksimalus apsaugos terminas nuo paraiškos padavimo datos siekia 20 metų), nedidelis kasmet registruojamų nacionalinių patentų licencijų bei teisių perdavimo sutarčių skaičius. Vidutinė nacionalinių patentų galiojimo trukmė yra tik apie 5 metai. Nuo 2015-01-01 iki 2020-01-01 Lietuvos Respublikos patentų registre registruota tik 12 nacionalinių patentų licencinių sutarčių ir tik 60 nacionalinių patentų teisių perdavimų. Taip pat tik nedidelė dalis licencijas išdavusių subjektų yra mokslo institucijos.

---

⁴⁰ Pvz. [TMview](#), [Designview](#), [Espacenet](#), [Patentscope](#)

3.1. Pareikštinė nacionalinė patentų išdavimo sistema

VPB išradimo patentavimo procedūros metu netikrina išradimo naujumo, išradimo lygio ir pramoninio pritaikomumo. Šiuo atveju pareiškėjas, paduodamas patento paraišką, deklaruoja, kad jo išradimas yra patentabilus (naujas ir išradimo lygio), ir yra laikoma, kad išradimas atitinka jam keliamus patentabilumo kriterijus tol, kol neįrodyta priešingai. Todėl, prieš paduodami paraišką ir norėdami įsitikinti, kad išradimas atitinka minėtus patentabilumo kriterijus, išradėjai ir (ar) teisių į išradimą perėmėjai turi patys atlikti naujumo paiešką ir esminę išradimo ekspertizę. Išsamiai ekspertizei atlikti reikia labai specifinių techninių ir patentų teisės žinių, didelių laiko ir finansinių sąnaudų, todėl privačių subjektų savarankiškai atliekamas vertinimas paprastai atliekamas gana paviršutiniškai. Tokiems išradimams išduoti patentai paprastai yra silpni, t. y. nesuteikiantys pareiškėjams stiprios apsaugos, aiškumo ir užtikrintumo.

Kokybiškai esminei ekspertizei atlikti reikia įvairių siaurų technikos sričių ekspertų. Nacionalinių patentų paraiškų kasmet pateikiama tik apie 100. Tokiu būdu kokybiškai esminei ekspertizei atlikti būtinų ekspertų VPB skaičius būtų neproporcingai didelis palyginus su kasmet gaunamų nacionalinių paraiškų ir jų pridėtinės vertės skaičiumi. Esminės ekspertizės sistema sąlygotų ir už paraiškos padavimą ir patento išdavimą nustatytų mokesčių išaugimą (patento išdavimo procedūroje prisidėtų papildomi daug laiko sąnaudų ir žmogiškųjų išteklių reikalaujantys esminės ekspertizės ir išradimo naujumo (technikos lygio) paieškos žingsniai).

Aukštesnę patentų kokybę gali padėti užtikrinti pareiškėjų iniciatyva atliekamos technikos lygio paieškos; tačiau 2014–2020 m. gauti tik 22 prašymai atlikti paiešką EPT.

Tikimasi, kad šią problemą iš dalies gali padėti spręsti nuo 2021 m. sausio 1 d. įsigaliojusios atnaujintos VPB ir EPT susitarimo sąlygos, kuriomis sumažintas paslaugos kainos dydis, padidinta kompensuojama paslaugos kainos dalis ir peržiūrėtas paslaugos kompensavimo principas (pareiškėjui iš karto sumokant tik 20 procentų paslaugos kainos; atsisakius ankstesnio principo, kai pradžioje buvo sumokama visa paslaugos kaina)⁴¹.

Tačiau net ir ši atnaujinta sistema daliai pareiškėjų gali būti nepatraukli, galimai dėl dviejų priežasčių: norint ja pasinaudoti, būtina paduoti nacionalinę patento paraišką, kai tuo tarpu dalis Lietuvos išradėjų patentų paraiškas teikia tiesiogiai EPT, be to, net ir sumažinta paslaugos kaina daliai pareiškėjų gali būti per didelė (ypač mokslo ir studijų institucijoms).

3.2. Neefektyvus mokslo institucijų intelektualinio potencialo panaudojimas

Į finansuojamus mokslo projektus, mokslinės veiklos vertinimą dažnai kaip vertinimo rodiklis yra įtraukiamas patentų paraiškų skaičius. Taip pat pastebimas marketinginių patentų (patentai, kurių paskirtis yra ne apsaugoti patentabilumo reikalavimus atitinkantį sukurtą išradimą, bet pasinaudoti patento pateikimu kaip prestižo didinimo įrankiu) dominavimas. Potencialūs pareiškėjai nėra linkę investuoti į silpną išradimų apsaugą, o verslininkai atsisako investuoti į abejotinos vertės monopolio negarantuojančias technologijas; neišsprusiam pirkėjui ar investuotojui intelektualinės nuosavybės apsaugos režimas, nereikalaujantis įrodyti naujumo, pavyzdžiui, pareikštinė sistema, egzistuojanti Lietuvoje, marketinginiam patentui gauti ypač tinkama, nes patentavimo ir organizacinės sąnaudos yra nedidelės⁴².

PINO savo atliktame tyrime konstatavo, kad yra disbalansas tarp tyrimų pasiūlos ir paklausos pramonėje; universitetų žinių perdavimo centrai nėra patyrę dirbti su verslu ir juos reikia stiprinti⁴³. Tokie sektoriai kaip finansinių technologijų, gyvybės mokslų, informacijos ir ryšių technologijų (IRT), inžinerinės pramonės, globalių verslo paslaugų turi potencialo kelti ekonomikos pažangumą ir inovatyvumą. Reikalinga stiprinti IRT, gyvybės mokslų, medicinos ir finansinių technologijų, pažangios gamybos kompetencijas⁴⁴.

4. Bendros intelektualinės nuosavybės apsaugos ir registravimo paskatų sistemos nebuvimas

4.1. Fragmentuota institucinė intelektualinės nuosavybės sistema

Atlikus IN apsaugos srities analizę jau ne kartą konstatuota, kad Lietuvoje trūksta efektyvaus šio klausimo tarpinstitucinio koordinavimo; paskutinį kartą ši problema aiškiai išdėstyta PINO ekspertų rekomendacijose⁴⁵, kuriose pateikta rekomendacija „pagerinti koordinavimą ir sumažinti atsakomybių fragmentaciją“ ir apsvarstyti šios rekomendacijos įgyvendinimo variantus, įskaitant vienos institucijos, atsakingos už visus IN klausimus, sukūrimą. Kaip nurodyta šiame dokumente, tokią problemą identifikuoja ir sistemos naudotojai, kurių teigimu, sistema nėra efektyvi ir dėl politinės valios, ir dėl

⁴¹ <https://vpb.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/isradimu-patentai/patentuotu-isradimu-paieska/paieskos-europos-patentu-tarnyboje>

⁴² Taikomas mokslinio tyrimo darbas „Pramoninės nuosavybės sistemos tobulinimas Lietuvoje. Problemos ir jų sprendimo būdai“ <https://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/inovaciju-veiklos-sritis/analizes-tyrimai-ir-studijos>

⁴³ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>

⁴⁴ Šaltinis – NPP 1.4 uždavinio problemų priežastys (EIM)

⁴⁵ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>

administracinių išteklių trūkumo, o nustatyti atsakingas institucijas yra labai sudėtinga. Pavyzdžiui, už inovacijų skatinimą Lietuvoje atsakinga EIM ; pramoninės nuosavybės politiką formuoja TM; VPB, esantis TM valdymo srityje, ne tik registruoja pramoninės nuosavybės objektus, bet ir vykdo visuomenės švietimo funkcijas bei bendradarbiaudamas su ES ir tarptautinėmis institucijomis vykdo pramoninės nuosavybės registravimo skatinimo projektus; Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (toliau – KM) atsakinga už autorių teisių apsaugos sritį; Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija atsakinga už geografinių nuorodų ir augalų veislių apsaugos sritį; Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija kuruoja aukštojo mokslo ir bendrojo ugdymo sritį. Taigi, nėra vieningo sisteminio požiūrio ir strategijos dėl intelektinės nuosavybės apsaugos skatinimo priemonių.

4.2. Nėra atlikta išsami analizė dėl reikalingų intelektinės nuosavybės apsaugos paskatų

Lietuvos intelektinės nuosavybės sistemos analizė, kaip minėta, buvo atlikta PINO ekspertų 2018 m. Pateiktos rekomendacijos buvo iš dalies įvykdytos, tačiau jos nebuvo susijusios su konkrečiomis intelektinės nuosavybės apsaugos skatinimo priemonėmis. Šiuo metu Lietuvoje nėra sukurta vieningos intelektinės nuosavybės paskatų sistemos, bendros tarpinstitucinės strategijos dėl veiksmų, kuriais būtų skatinama intelektinės nuosavybės kūryba, jos rezultatų apsauga registruojant ir komercializuojant apsaugotą IN Lietuvos ir užsienio rinkose.

2 problema – Neefektyvus intelektinės nuosavybės teisių gynimas

Sprendžiamos problemos priežastys:

1. Tolerancija intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams visuomenėje

ES Tarybos 2020 m. lapkričio 10 d. išvadose dėl intelektinės nuosavybės politikos⁴⁶ raginama imtis tam tikrų konkrečių veiksmų kovojant su klastojimu ir piratavimu, be kita ko, labiau įtraukiant interneto platformas ir kitus prieglobos paslaugų teikėjus. „ES Komisija teigia, kad veiksmingas IN vykdymo užtikrinimas – gerai veikiančios intelektinės nuosavybės sistemos dalis. Kalbant apie klastojimą ir piratavimą, Komisija išvelgia aiškų poreikį sustiprinti pastangas⁴⁷.

ES Tarybos išvadose dėl IN teisių gynimo nurodoma, kad teisingas ir efektyvus teisminis IN teisių gynimas yra esminė investicijų į inovacijas ir augimą sąlyga, kad klastojimo ir piratavimo problemos ES didėja, ir valstybės narės kviečiamos analizuoti ir spręsti šios srities problemas⁴⁸.

⁴⁶ <https://www.consilium.europa.eu/media/46671/st-12750-2020-init.pdf>

⁴⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0760&from=EN>

⁴⁸ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6681-2018-INIT/en/pdf>

Suklastotų ir piratinių prekių importas į ES sudaro apie 121 mlrd. Eur, ir sudaro beveik 6,8 proc. viso ES importo⁴⁹. 2018 m. Lietuvos muitinėje nustatyti 287 atvejai, kai prekės buvo sulaikytos dėl IN teisių pažeidimų⁵⁰.

Per metus dėl to prarandama 56 mlrd. Eur tiesioginių pardavimų pajamų ir 468 tūkst. darbo vietų⁵¹.

1.1. Bendras šalies ekonominio išsivystymo lygis (*sprendžiama NPP 1 strateginio tikslo EIM plėtros programomis ir 2 strateginio tikslo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos plėtros programomis*)

2018 m. perkamosios galios standartais (PGS) apskaičiuotas realus bendrasis vidaus produktas (BVP), tenkantis vienam Lietuvos gyventojui, sudarė 24 500 PGS, tai yra 80 proc. ES vidurkio, kainų lygio indeksas BVP lygmeniu sudarė 65 proc. ES vidurkio, realios faktinio individualaus vartojimo (FIV) išlaidos, tenkančios vienam Lietuvos gyventojui, sudarė 89 proc. ES vidurkio, vartojimo prekių kainų lygio indeksas – 82,3 proc. ES vidurkio⁵². Tikėtina, kad šie rodikliai prisideda prie to, kad Lietuvos gyventojai dažniau nei labiau ekonomiškai išsivysčiusių valstybių gyventojai renkasi suklastotas prekes, naudojasi neteisėta prieiga prie kūrinių, ypač skaitmeninėje erdvėje, taip siekdami išvengti papildomų išlaidų įsigyjant prekes ar paslaugas, kurios didžiaja dalimi yra saugomos IN teisėmis.

1.2. Nebaudžiamumo įspūdis

Per 2019 m. Lietuvoje pradėti 7 ikiteisminiai tyrimai dėl nusikaltimų intelektinei ir pramonei nuosavybei (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 191–195 str.) ir 20 ikiteisminių tyrimų dėl svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo (Baudžiamojo kodekso 204 str.)⁵³.

Rengiant PINO rekomendacijas dėl IN strategijos buvo atkreiptas dėmesys į nedidelį bylų dėl IN teisių pažeidimų skaičių Lietuvoje. Lietuvoje pagal ESINT atliktą studiją⁵⁴ iki 55 proc. lietuvių tikslingai pirktų padirbtas prekes dėl vienu ar kitu priežasčių.

⁴⁹ https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/trends_in_trade_in_counterfeit_and_pirated_goods/trends_in_trade_in_counterfeit_and_pirated_goods_en.pdf

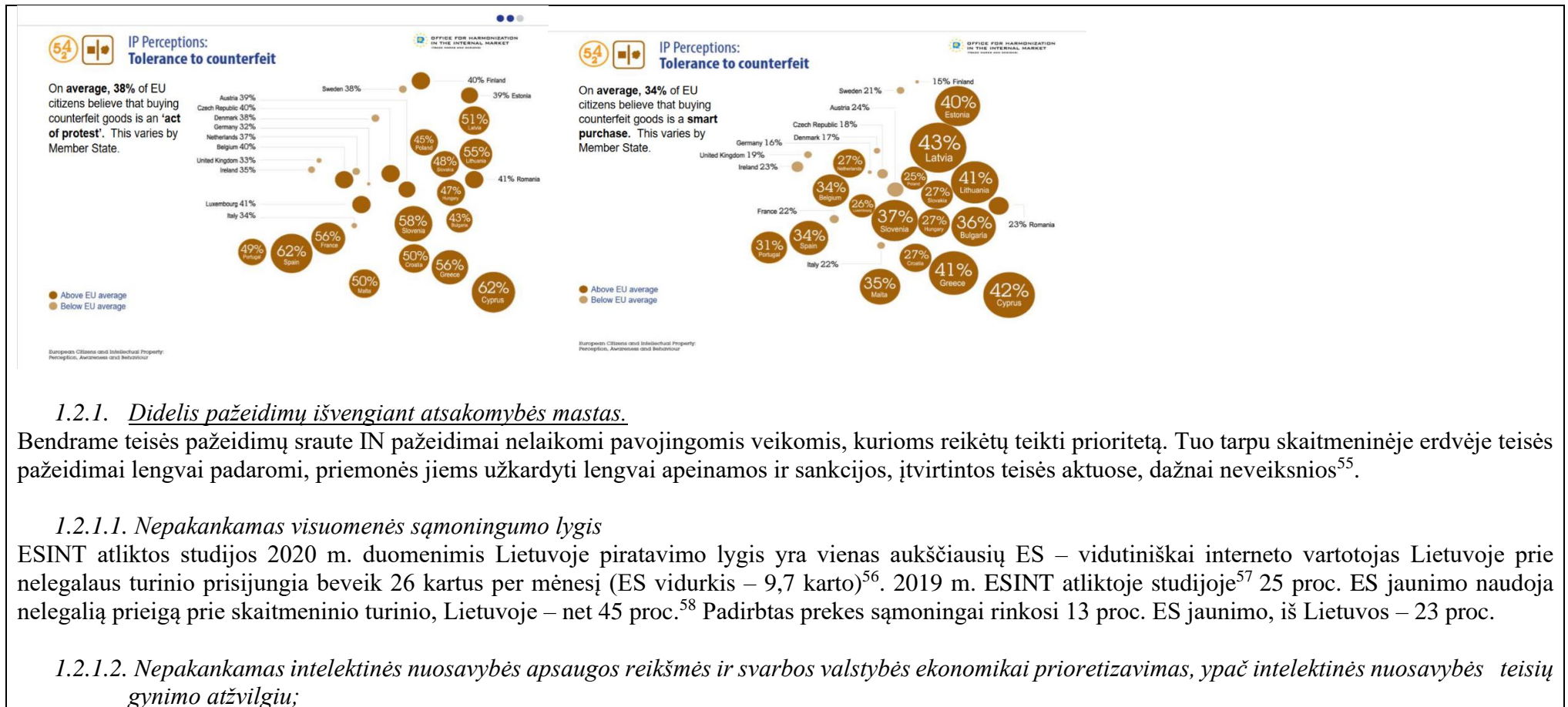
⁵⁰ https://www.lrmuitine.lt/mport/failai/leidiniai/failai/2018_Muitines_ataskaita.pdf

⁵¹ https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2020_Status_Report_on_IPR_infringement/2020_Status_Report_on_IPR_infringement_en.pdf

⁵² <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=7017642>

⁵³ <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1?year=2019&period=1-12&group=163>

⁵⁴ https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IPPerceptionStudy/infographics/IP_perception_infographics_en.pdf

1.2.1. *Didelis pažeidimų išvengiant atsakomybės mastas.*

Bendrame teisės pažeidimų sraute IN pažeidimai nelaikomi pavojingomis veikomis, kurioms reikėtų teikti prioritetą. Tuo tarpu skaitmeninėje erdvėje teisės pažeidimai lengvai padaromi, priemonės jiems užkardyti lengvai apeinamos ir sankcijos, įtvirtintos teisės aktuose, dažnai neveiksnius⁵⁵.

1.2.1.1. *Nepakankamas visuomenės sąmoningumo lygis*

ESINT atliktos studijos 2020 m. duomenimis Lietuvoje piratavimo lygis yra vienas aukščiausių ES – vidutiniškai interneto vartotojas Lietuvoje prie nelegalaus turinio prisijungia beveik 26 kartus per mėnesį (ES vidurkis – 9,7 karto)⁵⁶. 2019 m. ESINT atliktoje studijoje⁵⁷ 25 proc. ES jaunimo naudoja nelegalią prieigą prie skaitmeninio turinio, Lietuvoje – net 45 proc.⁵⁸ Padirbtas prekes sąmoningai rinkosi 13 proc. ES jaunimo, iš Lietuvos – 23 proc.

1.2.1.2. *Nepakankamas intelektinės nuosavybės apsaugos reikšmės ir svarbos valstybės ekonomikai prioretizavimas, ypač intelektinės nuosavybės teisių gynimo atžvilgiu;*

⁵⁵ <https://inac.lt/lt/2020/05/04/dar-vieni-tyrimai-atskleide-danijos-dns-blokavimo-neepektyvuma-pasaulyje-bliuksta-tinklapiu-blokavimo-dns-budu-mitas/>

<https://inac.lt/lt/2020/05/02/svetainiu-blokavimas-filmu-salinimas-ar-serveriu-poemiai-svetainiu-blokavimas-piratu-nesustabde/>

⁵⁶ <https://euipo.europa.eu/tunnel->

web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2020_Status_Report_on_IPR_infringement/2020_Status_Report_on_IPR_infringement_en.pdf

⁵⁷ <https://euipo.europa.eu/tunnel->

web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IP_youth_scoreboard_study/executiveSummary/executive_summary_en.pdf

⁵⁸ https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IP_youth_scoreboard_study_2019/Infographics/infographics_Lt_en.pdf

Nepakankamas valstybės dėmesys IN teisių gynimui buvo ne kartą konstatuotas atliktuose tyrimuose. Lietuvoje trūksta efektyvaus šio klausimo tarpinstitucinio koordinavimo; paskutinį kartą ši problema aiškiai išdėstyta PINO ekspertų rekomendacijose⁵⁹, kuriose pateikta rekomendacija „pagerinti koordinavimą ir sumažinti atsakomybių fragmentaciją“ ir apsvarstyti šios rekomendacijos įgyvendinimo variantus, įskaitant vienos institucijos, atsakingos už visus IN klausimus, sukūrimą. Kaip nurodyta šiame dokumente, tokią problemą identifikuoja ir sistemos naudotojai, kurių teigimu, sistema nėra efektyvi ir dėl politinės valios, ir dėl administracinių išteklių trūkumo, o nustatyti atsakingas institucijas yra labai sudėtinga.

IN administravimo ir gynimo problemos buvo identifikuotos ir Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO)⁶⁰, ir buvo pasiūlyta skatinti IN teises kaip sudėtinę ekonominės politikos dalį, stiprinti IN teisių gynimą užtikrinančių institucijų galimybes ir efektyvumą, IN apsaugos politikos formavimo ir įgyvendinimo struktūrose sukurti horizontalų, bendrą administravimą. EBPO siūlė šias teises pabrėžti kaip ekonomines politikos sudėtinę dalį ir teikti jų gynimui didesnę prioritetą, sumažinti nebaudžiamumą, parengti valstybės pareigūnus, skatinti visuomenės švietimą, parengti tarpinstitucinę kovos su klastojimu ir piratavimu strategiją bei įsteigti kovos su piratavimu centrą. PINO siūlė specializuoti pareigūnus ir teismus nagrinėti IN pažeidimus.

1.3. Ribotas legalaus turinio prieinamumas

Oficialiai Lietuva yra identifikavusi ir Europos Komisijos agentūrai EUIPO (EISINT) notifikavusi dvi nacionalines platformas, kuriose galima naudoti legaliai IN teisėmis saugomis kūriniais: pakartot.lt ir kinofondas.lt⁶¹. Kai kurie kultūros sklaidos subjektai (kino teatrai, televizijos bendrovės ir kiti) turi sukūrę prieigas prie jų turinio, tačiau tai neužtikrina sveikos rinkos konkurencijos. Egzistuoja ir legalių, ir nelegalių šaltinių identifikavimo tarp vartotojų problema, apie kurią kalbama ESINT atliktame tyrime⁶².

2. Sudėtinga pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis

2.1. Žinių apie teisių apsaugą ir gynimo sistemas (būdus) trūkumas

Neišnaudojami esami alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmai. Pavyzdžiui, prie KM veikianti Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisija (toliau – Komisija) yra nepriklausoma visuomeninė institucija, numatyta Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme (ATGTĮ), kurios paskirtis yra KM teikimu pagal kompetenciją nagrinėti kolektyvinio administravimo valstybinės priežiūros klausimus, teikti ikiteisminio ginčų sprendimo ir tarpininkavimo derybose kolektyvinio administravimo paslaugas. 2017–2019 m. Komisija rinkosi į 11 posėdžių, tačiau nė vieną kartą į ją nesikreipta tarpininkavimo derybose ar ikiteisminio ginčų sprendimo klausimais⁶³.

Suinteresuotiems asmenims trūksta struktūrizuotos, nuoseklios, nefragmentuotos informacijos apie teisių apsaugos ir gynimo galimybes užsienyje, ypač

⁵⁹ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>

⁶⁰ OECD *Market Openness Review of Lithuania* [TAD/TC/ACS(2015)4]

⁶¹ https://agorateka.eu/ea/lt/search?field_country%5B0%5D=LT

⁶² <https://euiipo.europa.eu/tunnel->

web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/IP_youth_scoreboard_study_2019/IP_youth_scoreboard_study_2019_en.pdf

⁶³ Komisijos nuostatai: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25712e10e7b511e68503b67e3b82e8bd>

Azijos ir Rytų rinkose. Nepakankamai išnaudojamos ES institucijų konsultacinės priemonės, pvz. *China IPR SME helpdesk*⁶⁴. Taip pat kai kurie pareiškėjai tikisi didesnės valstybės pagalbos ginant registruotus pramoninės nuosavybės objektus, todėl esant pažeidimui yra linkę jį spręsti ne civiline tvarka, o kreipdamiesi į ikiteisminio tyrimo institucijas; tokiu būdu neefektyviai naudojami valstybės ištekliai.

2.2. Dideli teisių gynimo kaštai

Dideli teisių ginčų dėl IN kaštai sumažina IN kūrėjų pasitikėjimą registracine IN apsaugos sistema, nes teisių gynimas ir prevencija prieš pažeidimus brangiai kainuoja, kadangi sudėtinga įrodyti teisių pažeidimą, jį užkardyti, vykdyti monitoringą ir pan.

Lietuvai sprendžiant Susitarimo dėl vieningo patentų teismų ratifikavimo Lietuvos Respublikos Vyriausybės uždavymu 2012 m. buvo atlikta studija⁶⁵, kurioje nurodoma, kad vidutiniškai ES valstybėje ginčai dėl patentų kainuoja nuo 50 000 eurų.

Ginčų kaštams sumažinti užsienyje yra taikomas IN ginčų draudimas⁶⁶, kuris Lietuvoje nėra intensyviai naudojamas.

3. **Nepakankamas teisių gynimo pareigūnų dėmesys intelektinės nuosavybės pažeidimams**

(iš dalies sprendžiama Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2021–2030 metų viešojo saugumo stiprinimo programos priemonėmis; KM 2021–2030 metų kultūros ir kūrybingumo plėtros programos priemonėmis)

3.1. Sudėtingas intelektinės nuosavybės, ypač elektroninėje erdvėje, teisių pažeidimų ir nusikaltimų pobūdis

Skaitmeninės erdvės plėtra ir naujos technologijos kelia naujus iššūkius teisiniam reguliavimui ir teisių gynimui. Pažeidimai vis dažniau vykdomi internete, ir iššūkių kelia tai, kad atitinkami serveriai ir domenai dažnai yra užsienio jurisdikcijose⁶⁷.

3.2. Nepakankama ikiteisminio tyrimo pareigūnų specializacija ir ekspertų trūkumas, negausi praktika

PINO ekspertų pateiktose išvadose ir rekomendacijose⁶⁸ nurodoma, kad, atsižvelgiant į IN pažeidimų tyrimų specifiką, trūksta specializuotų tyrėjų ir patirties tiriant šio pobūdžio nusikaltimus. Tam įtakos turi ir negausi bylų, iškeltų už IN, pažeidimus praktika – 2019 m. Lietuvoje pradėti 7 ikiteisminiai tyrimai dėl

⁶⁴ <https://www.china-iprhelpdesk.eu/>

⁶⁵ http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_vieningo_patentu_teismo_steigimas_teisiniai_aspektai.pdf

⁶⁶ OECD studija dėl patentų ginčų draudimo <https://www.oecd.org/site/stipatents/programme/ipsdm-2018-3-2-ganglmair-helmers-love.pdf>

ESINT studija dėl IN ginčų draudimo

<https://euiipo.europa.eu/tunnel->

web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/IP_Litigation_Insurance_Landscape_EN/Report_IP_Litigation_Insurance_Landscape_EN.pdf

UK pavyzdys: <https://www.gov.uk/guidance/intellectual-property-insurance>

⁶⁷ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>

⁶⁸ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>.

nusikaltimų intelektinei ir pramonei nuosavybei (Baudžiamojo kodekso 191–195 str.) ir 20 ikiteisminių tyrimų dėl svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo (Baudžiamojo kodekso 204 str.)⁶⁹.

Pagal Baudžiamojo kodekso 191–195 str. nusikaltimus intelektinei ir pramonei nuosavybei nagrinėja policijos nusikaltimų nuosavybei skyriai apskrityse, tačiau jų pareigūnai dirba ne tik su nusikaltimais IN, tad trūksta žmogiškųjų ir finansinių išteklių IN pažeidimų byloms tirti. Taip pat nėra pareigūnų, kurie specializuotųsi tik piratavimo internete bylose. Prokurorai, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, taip pat ir muitinės pareigūnai nesispecializuodami negali išmanyti sudėtingų IN pažeidimų tyrimų niuansų, efektyviai tobulinti savo kvalifikacijos šioje srityje⁷⁰.

---

⁶⁹ <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1?year=2019&period=1-12&group=163>

⁷⁰ <https://vpb.lrv.lt/uploads/vpb/documents/files/Final%20Report.pdf>